

NOVE PRIDOBITVE NEW ACQUISITIONS

URARSKA DELAVNICA MOJSTRA JOŽETA PRAZNIKA

469

Ob novih izzivih, ki jih pred kustose Slovenskega etnografskega muzeja postavlja stalna razstava etnologije Slovencev (ali vsaj njegovega večinskega, kmečkega prebivalstva), se poleg predstavitve obrti v ruralnih okoljih postavlja tudi vprašanje prezentacije mestnih ali pretežno mestnih obrti. Za te sicer ne moremo trditi, da so bile v slovenskem etnološkem muzealstvu prezrte, gotovo pa so bile glede na tradicijo zbiranja predmetov premalo upoštrevane. Te vrzeli se ne bo dalo hitro zapolniti, saj so tudi druge obrtne in hišne dejavnosti, ki naj bi bile "bolj kmečke" in s tem bolj domena tradicionalnega kolekcioniranja, nepopolne. Pomembno je, da se tega dejstva zavedamo in da se poleg stare prakse zbiranja predmetov zavestno odločamo tudi za zbiranje gradiva, ki kaže na izjemne in splošne pojave, značilne za urbano okolje. Povezanost urbanega in ruralnega je vsaj v obrtnih dejavnostih včasih mnogo bolj evidentna, kot bi si sprva mislili.

Pogled v urarsko delavnico Jožeta Praznika v Črnučah (foto A. Dular, 1998).

Pomočnik Jože Praznik pri delu v Kajfeževi delavnici v Ljubljani okoli leta 1947 (fototeka SEM).

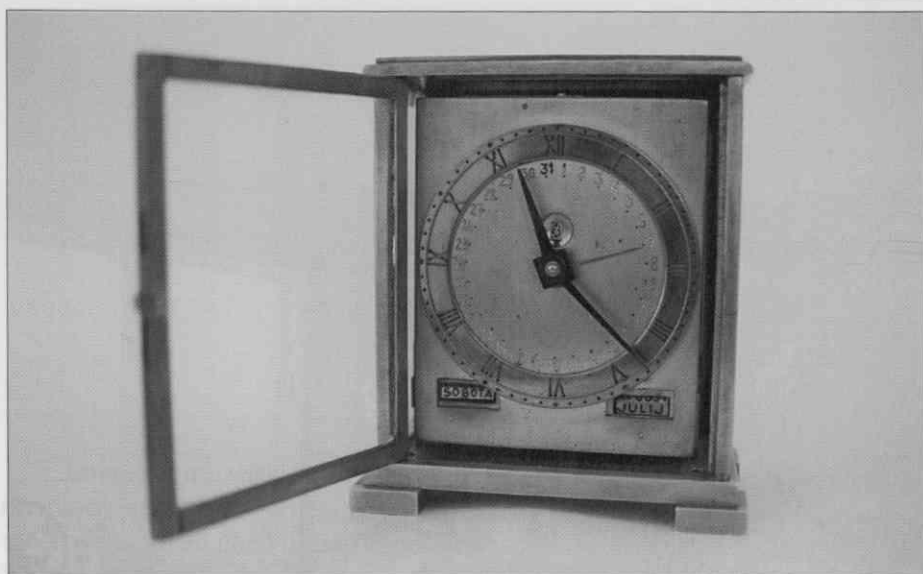

Poročna fotografija urarja Jožeta Praznika in Marije Mrak iz leta 1947 (fototeka SEM).

Čedalje redkeje se muzealcem zgodi, da na terenu poleg paberkovanja za posameznimi muzejskimi predmeti naletijo na zaključeno "muzejsko celoto" in jo uspešno in v celoti pridobijo za muzej. Januarja 1996 nam je to uspelo s svečarsko medicarsko delavnico Jakoba Krbavčiča iz Ljubljane. V aprilu 1998 pa je Slovenski etnografski muzej z donacijo Marije Praznik pridobil urarsko delavnico njenega moža, urarskega mojstra Jožeta Praznika iz Črnuč pri Ljubljani.

Jože Praznik je bil rojen leta 1919 v Vrhovem pri Žužemberku v kmečki družini, kjer je bilo osem otrok. S trinajstimi leti je odšel od doma, kot pravijo "s trebuhom za kruhom", v Ljubljano, kjer se je 1. maja 1934 začel učiti urarske obrti pri urarskem mojstru Antonu Kajfežu. Med letoma 1934 in 1937 je obiskoval trirazredno strokovno nadaljevalno šolo za mehansko-tehnične obrti v Ljubljani in jo 28. aprila 1937 tudi uspešno končal. Pred izpitno komisijo Združenja urarjev, zlatarjev, optikov, graverjev in pasarjev v Ljubljani je 8. junija 1938 opravil pomočniški izpit iz urarske obrti in se takoj zaposlil pri svojem učnem mojstru kot urarski pomočnik.

Pred drugo svetovno vojno je odšel Praznik na odsluženje vojaške obveznosti v Novi Sad in nato v Sarajevo, kjer je dočakal začetek vojne. Nemška vojska ga je kot vojnega ujetnika poslala v nemško taborišče blizu Berlina. Tam je moral z drugimi vojnimi ujetniki delati na poljih in na žagi, nato pa je kot pomočnik delal pri nekem nemškem urarskem mojstru, ki je imel veliko in moderno opremljeno urarsko delavnico. V tej delavnici si je tudi izpopolnil svoje v domovini pridobljeno urarsko znanje.

Ura - izdelek Jožeta Praznika za pridobitev naziva urarski mojster iz leta 1951; zasebna last (foto A. Dular, 1998).

Po vojni se je vrnil v Ljubljano in se spet zaposlil pri Antonu Kajfežu, ki je imel svojo delavnico na sedanji Miklošičevi cesti. Pred okrožno izpitno komisijo za mojstrske izpite v Ljubljani je Praznik 4. aprila 1951 opravil urarski mojstrski izpit. Za praktični preizkus urarskega znanja je izdelal kronometer, natančno uro, ki je poleg ur kazala tudi dneve in mesece v letu. Kljub mojstrskemu nazivu pa ni odprl svoje lastne urarske delavnice in je ostal pri Kajfežu do upokojitve 1979. leta.

Jože Praznik si je po vrnitvi iz nemškega taborišča ustvaril družino in si v Črnučah zgradil manjšo hišo. Kot odlični urar, ki je znal svoje znanje prenesti tudi na mlajšega brata, si je v podstrašni sobici uredil majhno urarsko delavnico, v kateri je v svojih prostih urah popravljaj ure, marsikatero uro pa je izdelal tudi sam. V svoje notese si je vestno zapisoval ugotovitve o svojem strokovnem delu, mnenja o različnih urarskih izdelkih, ki jih je popravil, in o materialu, ki ga je pri popravilu uporabil. Med temi zapiski se je tu in tam znašla njegova pesem, ki jo je zložil sebi in svojim najbližnjim v veselje in zabavo. Življenjska pot se je mojstru Prazniku iztekla januarja 1998.

Praznikova urarska delavnica, ki je zdaj shranjena v Slovenskem etnografskem muzeju, zajema številna urarska orodja in priprave - izvijače, kladivca, klešče različnih oblik in velikosti, svedre, stružnico za osi in kolesca, za stekla, pripravo za čiščenje urnih mehanizmov, merilne naprave in vrsto urarskega materiala - od osi, kolesc, vzmeti, kazalcev do ročnih, namiznih in stenskih ur. Muzej je pridobil tudi njegovo delovno mizo, stol, predalnik, stensko polico in drugo manjšo opremo; kopije njegovih osebnih listin, spričeval in nekaj fotografskega materiala ter strokovne literature, ki jo je mojster uporabljal pri svojem

Pogled v urarsko delavnico Jožeta Praznika v Črnučah (foto A. Dular, 1998).

delu. Ovrednotenje Praznikove urarske delavnice bo zahtevalo določen čas, že zdaj pa je jasno, da jo sestavljajo orodja in izdelki, ki so del zgodovine urarske tehnike in določenega tehničnega urarskega znanja. Oboje se v današnjem času s tehnološkim napredkom vse bolj spreminja, posodablja in odriva stara znanja in naprave v pozabo. Pomen novopridobljene donacije pa ne bo zanemarljiv tudi z etnološkega vidika, saj so v zbirki različni izdelki, ki so nekdaj, nekateri med njimi pa tudi do nedavna, kazali in merili naš vsakdanji in praznični čas.

Andrej Dular